

**NUANȚE STILISTICE AFRICANE ÎN SPECTACOLUL
COREGRAFIC CARMEN DE DADA MASILO**

**AFRICAN STYLISTIC NUANCES IN THE
CHOREOGRAPHIC PERFORMANCE CARMEN BY DADA MASILO**

ELEONORA VARNACOVA,

lector universitar, doctorandă,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 792.82(6)

Istoria eroinei Carmen, un personaj amplu și multilateral, a pătruns armonios în viața noastră. Odată cu apariția acestui personaj, coregrații încearcă de fiecare dată să prezinte acest chip în spectacolele montate dintr-o altă perspectivă, să dezvăluie caracterul contradictoriu al protagonistei, să interpreteze altfel sau să schimbe linia de subiect.

Dada Masilo, o tânără coregrafă contemporană, prezintă o nouă viziune a eroinei Carmen și modifică linia de subiect a operei.

Cuvinte-cheie: *Carmen, Dada Masilo, coregrafie clasică, dans contemporan, flamenco*

The history of Carmen, an ample and multilateral personage, has entered harmoniously into our lives. Along with the appearance of Carmen, the choreographers try to show this personage in the staged performances, each time from another perspective, to reveal her contradictory character, to interpret otherwise or to change the subject line.

Dada Masilo, a young contemporary choreographer, presents a new vision of the Carmen heroine and changes the subject line of the opera.

Keywords: *Carmen, Dada Masilo, classical choreography, contemporary dance, flamenco*

Introducere

Un spectacol inedit pe o temă nemuritoare — baletul *Carmen* — al dansatoarei și coregrafei sud-africane *Dada Masilo* a fost pentru prima dată pus în scena Centrului de balet din Israel în cadrul Festivalului internațional dedicat *coregrafiei moderne — Tel-Aviv Dance 2010* — în toamna anului 2010.

Dada Masilo încearcă să prezinte o altă *Carmen*, o persoană cu un suflet delicat și vulnerabil ascuns sub masca cruzimii și a durității. „Am pornit de la ideea să descopăr personalitatea femeii cu numele *Carmen*: să privesc sub masca multiplicată în opere și în spectacolele de balet și să arăt câtă delicatețe se ascunde în spatele unei cruzimi reci. Studiind personajul *Carmen*, am aflat multe lucruri noi — l-am învățat pe Bizet, am făcut cunoștință cu Șcedrin, am descoperit o mulțime de istorii noi pentru mine. În rezultat, am creat o narațiune în care eu cu trupa mea de dansatori putem să ne dedicăm activității preferate — dansului” [1].

Dada Masilo a participat de nenumărate ori la festivaluri internaționale și a dansat în spectacole montate de coregrafi renumiți, fapt ce i-a adus un renume mondial. În creația sa se adresează unor subiecte realiste din baletul clasic, transformându-le într-un spectacol cu un colorit african. Cele mai convingătoare exemple sunt spectacolele de balet *Romeo și Julieta, Carmen, Lacul lebedelor*. Spectacolele inovatoare prezentate în cadrul festivalurilor îi aduc coregrafei multe premii, dar și faima unei dansatoare și coregrafe renumite, inițial în Republica Africa de Sud, apoi în întreaga lume. În prezent, ea organizează permanent Master Class în SUA și Europa. În aceste spectacole, spre deosebire de varianta originală, în mod special, sunt tratate probleme actuale de ordin moral-etic.

Nuanțe stilistice africane

Baletul *Carmen* montat de Centrul de dans *The Dance Factory* și interpretat de renumita dansatoare *Dada Masilo* a fost un eveniment inedit pentru toți iubitorii artei clasice. Lucrarea a prezentat o nouă viziune a personajelor demult cunoscute și a dezvăluit caracterul eroinei principale în dans. Spectacolul, într-un mod surprinzător, combină *coregrafia clasică, flamenco* și arta *dansului contemporan*, iar renumita dansatoare și coregrafă din Johannesburg propune o versiune originală a baletului *Carmen*. *Dada Masilo* mânuiește perfect nu doar tehnica dansului clasic, dar și flamenco, și multe alte stiluri ale *dansului modern*.

„În primul rând, am fost inspirată de însăși *Carmen*, apoi de muzică și abia la urmă de linia de subiect. Anume în această ordine, scrie *Dada Masilo*, am început să dansez *flamenco*, pentru ca în spectacolele mele de balet să pot include un element specific, combinat, totodată, cu *dansul contemporan*. Sunt stiluri foarte diferite, așa că obiectivul a fost unul extrem de interesant” [2].

Coreografa *Dada Masilo* prezintă o viziune nouă și originală a baletului *Carmen*. Este prezentă femeia fatală, amantul părăsit, noua ei pasiune și o mulțime de gură-cască care îi înconjoară. Totodată, puțin a rămas din subiectul obișnuit, deoarece accentele au fost substanțial deplasate. Balerina o studiază și, prin dans, o transformă pe cunoscuta eroină. *Carmen* este interpretată de însăși *Masilo* — o fetișcană sprintenă și rea, în rochie roșie, cu un trandafir care doar printr-o minune se ține pe capul ei. După cum mărturisește coregrafa, ea visa la *Carmen* de la vârsta de 16 ani. „Am vrut foarte mult ca eroina *Carmen* în interpretarea mea să fie un personaj viu, am vrut să evit o interpretare superficială, să-i scot masca, să povestesc o istorie despre care oamenii vor zice „E despre mine!”. În istoria mea

nu veți întâlni nici timiditate falsă, nici probleme ascunse. Eu arăt tot adevărul” [2].

Carmen în interpretarea lui *Masilo* este o fire liberă și temperamentală. Ea este inițiatoarea tuturor intrigilor amoroase din viața sa. *Carmen* are nevoie de timp pentru a-l rupe pe José de la fosta prietenă (Micaela), ce poartă, spre deosebire de eroina principală, o rochie galbenă necaracteristică pentru un personaj liric, ci dezvăluie în ea aceeași fire pătimasă ca și *Carmen*. Tinerii se află într-o stare de vânătoare sexuală permanentă. Libertatea alegerii în dragoste este o normă pentru această comunitate. Când, într-o companie alcătuită preponderent din persoane de culoare, apare José, un bărbat de tip european, deschis la piele, înalt, bine făcut (*Carmen* îi ajunge până la piept), care se deosebește esențial de bărbații din preajma lui *Carmen*, acesta devine ținta ei. Ea reușește să-l seduce, dar îndrăgostindu-se „doar pe o clipă”, este atrasă de alt bărbat, favoritul mulțimii, Toreador. Aici, din primele clipe apare un fapt care atrage atenția tuturor: José — partenerul-antagonist al micii și firavei eroine de culoare — e un bărbat înalt, care poartă un costum clasic și o cămașă albă imaculată, în timp ce Toreadorul, într-o pelerină galbenă-roz, este, evident, negru, un „african băstinaș”. Astfel, conflictul central devine și unul rasial. Eroii principali dezvăluie și unele probleme sociale (José este unica persoană de culoare albă într-o mulțime de negri), la fel este prezentă violența și cruzimea. Subiectul suferă unele schimbări, în mod special, în momentul culminant, când eroina principală este violată, brutal, de către José, care agravează actul de viol prin persiflare. Compatrioții „jertfei” se răzbună. În acest spectacol nu *Carmen* moare, ci amantul-părăsit, este omorât în bătaia de banditul Toreador. Iar în jurul lor se smuncește în dans și țipă (într-o limbă exotică africană) mulțimea dezlănțuită, care se alimentează din batjocura asupra unui străin. José este omorât, deoarece nu a respectat legile acestei societăți în care este respectată alegerea liberă în dragoste și este respinsă constrângerea. *Carmen* este chipul femeii cuceritoare, care trece peste orice obstacol în libertatea sa sexuală.

Cea mai mare surpriză a spectacolului care durează 55 de minute constă într-o coregrafie unică. Conform concepției autorului, în spectacol sunt îmbinate *dansul modern* și folclorul. Dând la o parte tradițiile teatral-coregrafice, *Dada Masilo* unește baletul clasic și *dansul modern*, combinându-le cu estetica stradală și cultura africană.

Împletind în dansul clasic figuri din *flamenco* spaniol; coregrafa atinge un efect deosebit: trupa de dansatori învață în mod special *flamenco* și îl trec prin dansurile africane și detaliile *dansului modern*, cu mișcări provocatoare ale corpului, cu mersul legănat al șoldurilor și maniere de plebei — toate aceste lucruri aduc o notă expresivă în coregrafia baletului. Sunt arătate unele reprezentări solo în stil modern, foarte expresive, în care dansatorii de culoare demonstrează un dans organic de o pasiune animalică.

În spectacol răsună muzica din opera lui George Bizet, în mare parte orchestrată, cu unele elemente de vocal (de exemplu, în *Habanera*), muzica lui Rodion Șcedrin și al compozitorului contem-

Figura 1. *Carmen* — solo.

Figura 2. Duet.

Figura 3. Duet.

Sursa: Carmen, The Dance Factory, IOAP; google.com

poran estonian Arvo Pärt.

Este neobișnuită îmbinarea bățăilor din palme ale tuturor dansatorilor în ritmul flamenco și al liniștii, însoțite de cântecele sau strigătele dansatorilor, care își exprimă astfel atitudinea față de ceea ce se întâmplă pe scenă. Succesiunea numerelor muzicale în raport cu varianta originală a operei este arbitrară, cu toate acestea, linia de subiect se citește ușor. În scenografie predomină minimalismul, lipsesc decorațiunile, elementul-cheie îi revine jocului de lumini, bărbații sunt îmbrăcați în costume și cămăși albe, femeile poartă rochii de atlas de culori aprinse, toreadorul este înarmat cu o muleță roz-aprinsă pe o parte și galbenă pe altă parte — un element canonic pentru coridă. *Dada Masilo* se prezintă și ca pictor de costume. „Am decis să nu îmbrac costumul spaniol tradițional: e cam greu. Eu voiam ca rochiile să se miște și să fluture, ca în păr să fie prinși trandafiri, deși eu nu am păr!” [2].

Mica, cheala dansatoare distruge stereotipurile teatrale (*Figura 1 — Figura 3*).

Concluzii

În prezent, spectacolul montat de *Dada Masilo* este foarte bine cunoscut în majoritatea țărilor din lume. Acest balet atrage atenția spectatorilor prin personajele interesante, linia de subiect și combinarea neobișnuită a diferitor direcții și stiluri de dans.

Prin ce se deosebește spectacolul montat de *Dada Masilo* de spectacolele tradiționale? În primul rând, criticii și spectatorii remarcă faptul că în lucrările ei lipsește luciul șlefuit, „rigiditatea” originalului. După cum spune însăși dansatoarea, în spectacolele ei în prim-plan sunt arătate probleme de morală și etică, rasism și homofobie, sexism, antisemitism și alte probleme sociale acute.

În spectacolul *Carmen* balerinele și dansatorii evoluează în costume moderne stilate, muzica contemporană este precedată de fragmente din opera lui Bizet. Noua viziune a operei clasice emană încredere și dinamism, mișcările baletului clasic se îmbină impresionant cu *dansul modern*. Toate aceste elemente constituie baza originalității, unității și armoniei spectacolului, de aceea lucrarea este înalt apreciată de spectatori. Exotica spectacolului nu se limitează la capetele chele ale eroinei principale și ale dansatorilor trupei. Lucrarea se caracterizează printr-un naturalism evidențiat: relațiile dintre bărbați și femei sunt susținute de imitații scenice. Spectacolul demonstrează atașamentul clar al coregrafei față de contextul european al *dansului modern* și, mai larg, față de cultura europeană.

„Totuși, spectacolul din Republica Sud-Africană are un farmec deosebit: el apare grație plasticității dansatorilor africani, care nu este constrânsă de canoanele europene, grație acelei libertăți în mișcări care este caracteristică dansatorilor de culoare. Rețineți chipul negru al lui *Carmen* — un atlas roșu, un cap chel, un trandafir după ureche, o plasticitate animalică și un temperament arzător” [3].

Referințe bibliografice

1. Спектакль Кармен (Carmen, The Dance Factory, ЮАР). In: *Ваш доцуг*. [Online]. [accesat 13.09.2017]. Disponibil pe Internet: <https://www.vashdosug.xnru%20%20%20%20z4nga0hm8dfa0a1fvc3a0oc9bcu3d3inlt760hla/>.
2. Балет „Кармен” из ЮАР покажут в рамках Dance Inversion. [Online]. [accesat 07.10.2015]. Disponibil pe Internet: https://tvkultura.ru/article/show/article_id/142662/
3. ГУСЕВА, Л. *Черная Кармен* [Online]. [accesat 15.10.2015]. Disponibil pe Internet: <https://www.muzcentrum.ru/>.